

STOF nr. 19, 2012

NY PH.D. PÅ CRF

Adfærd – batter det noget i forsøget på at undslippe en sanktion?

AF DIDDE CRAMER JENSEN

I Danmark er ethvert ikke-medicinsk og ikke-videnskabelig brug, salg og besiddelse af narkotika ulovlig. I praksis håndhæves dette forbud af medarbejdere ansat i forskellige velfærdsstatslige institutioner. Det sker for eksempel, når politiet kontrollerer borgere for besiddelse af narkotika, når væresteder bortviser brugere for indtag af stoffer, og når fængselsbetjente ransager indsatte celler i jagten på skjulte rusmidler. Via deres arbejde er politimanden, værestedsmedarbejderen og fængselsbetjenten på den måde med til at afgøre, hvordan narkotikalovgivningen omsættes til praksis.

Inden for forskningsverdenen har man længe interesseret sig for den magt, disse såkaldte frontmedarbejdere har til rådighed i deres job, og for de forhold der påvirker deres afgørelser. Eksempelvis ved man, at faktorer som arbejdsbyrdens omfang, regler og rutiner samt kulturen på arbejdspladsen har betydning for frontmedarbejderens adfærd. Selvom vi således efterhånden ved en del om de forhold, der påvirker frontmedarbejderens handlinger, så ved vi fortsat meget lidt om, hvorledes frontmedarbejderne vægter disse forskellige hensyn, når de i deres daglige virke må kondensere de mange (og til tider modstridende) faktorer til ét enkelt valg i forbindelse med, at de træffer beslutninger.

Hvad lægger fængselsbetjenten eksempelvis vægt på, når han eller hun skal afgøre, om en hashrygende indsat bør sanktioneres eller ej? - Og hvad vægtes højest? Typen af rusmiddel? Mængden af stof? Om den indsatte skaber uro på afdelingen? Eller om vedkommende udviser en angrende eller truende adfærd?

Af de mange faktorer, som kan tænkes at have en betydning, når frontmedarbejdere beslutter, om de skal sanktionere eller ej, er jeg særligt interesseret i betydningen af borgerens adfærd. Det er jeg, fordi vi fortsat ved meget lidt om borgernes indflydelsesmuligheder over for de valg, som frontmedarbejderne træffer. Selvom loven således foreskriver, at frontmedarbejdere skal optræde neutralt, og borgere i samme situation skal behandles på samme måde, så ved vi i virkeligheden meget lidt om, hvad der reelt sker i praksis.

Forskning har dog peget på, at frontmedarbejdere foretrækker forhutlede og underdanige borgere, og at borgerne faktisk føler, at de får en bedre behandling, jo mere problematiserede og underdanige de fremstår. Dette giver anledning til en forventning om, at borgere, der opfører sig angrende og forhutlede, vil have nemmere ved at påvirke frontmedarbejderens beslutninger end borgere, der udviser styrke og fremsætter krav. Det er imidlertid ikke givet, at det altid forholder sig sådan, idet der også findes eksempler på borgere, der har haft held med at true og gøre oprør. Litteraturen peger således i forskellige retninger, hvad angår strategier og deres effektivitet, hvilket understreger behovet for systematisk viden om sammenhængen mellem strategi og indflydelsesmulighed.

For at kunne fastslå betydningen af forskellige adfærdsstrategier er det imidlertid ikke nok kun at se på den måde, hvorpå borgerne agerer. I den konkrete interaktion vil borgeren og frontmedarbejderen handle i forhold til hinanden, hvorfor også frontmedarbejdernes præferencer i måden at regulere på bliver interessante. Reguleringsteorien peger her på tre typiske former for stil, som frontmedarbejderne kan benytte, når de sanktionerer: *'Den legalistiske stil, 'den fleksible stil' og 'den eftergivende stil'*.

Den legalistiske stil er karakteriseret ved en høj grad af formalisme og tvangsanvendelse. En frontmedarbejder, som anvender denne stil, vil altid 'gå efter bogen' uden hensynstagen til situationens karakter. Institutionens formelle hierarki efterleves, og det forventes derfor ikke, at borgeren (uanset strategi) kan opnå indflydelse på frontmedarbejderens beslutning.

Den fleksible stil indeholder et miks af både tvang og eftergivenhed. Frontmedarbejderen er målorienteret frem for regelorienteret. En frontmedarbejder, som anvender denne stil, vil vurdere, hvilken adfærd der er mest formålstjenlig at agere med - en legalistisk eller eftergivende stil, alt efter om borgeren er vrangvillig eller imødekommende. Forventningen er derfor, at kun borgere, der agerer forhutlede og underdanige, vil kunne påvirke frontmedarbejderens beslutning.

Den eftergivende stil er karakteriseret ved en lav grad af formalisme og tvangsanvendelse. En frontmedarbejder, som anvender denne stil, er medfølende og villig til at favorisere specielle tilfælde, hvorfor det forventes, at borgeren (uanset strategi) vil kunne påvirke frontmedarbejderens beslutning.

Ud over, at frontmedarbejderne kan have personlige præferencer for en bestemt måde at regulere på, så peger forskningen desuden på, at vedkommendes reguleringsstil er bestemt af de krav, som vedkommende er underlagt qua sin jobfunktion. Derfor vil jeg i mit projektet benytte henholdsvis politimanden, fængselsbetjenten og værestedsmedarbejderen som cases på forskellige typer af job og teste om borgernes mulighed for at undslippe en sanktion for ulovlig indtag, besiddelse eller salg af narkotika varierer afhængig af frontmedarbejderens jobfunktion. Min forventning er, at frontmedarbejdere ansat til først og fremmest at hjælpe borgeren (værestedsmedarbejderen) vil vælge en eftergivende stil og optræde lydhør over for borgernes ønsker og synspunkter. Modsat forventer jeg, at frontmedarbejdere ansat til først og fremmest at regulere borgeren (politibetjenten) vil anvende en legalistisk stil, som ikke tager højde for borgernes begæringer. Sidst, men ikke mindst er min forventning, at frontmedarbejdere ansat til både at kontrollere og hjælpe borgerne (fængselsbetjenten) vil vælge en fleksibel stil, agere pragmatisk og tage konkrete beslutninger i situationen.

Teoretisk er undersøgelsen baseret på politologiske teorier om regulering og implementeringen af politik. Metodisk benyttes værdisætningsmetoden Discrete Choice Experiment (DCE), som anvendes til at belyse, hvilke præferencer den individuelle frontmedarbejder har i forbindelse med valget om at sanktionere en forseelse eller ej. Der udsendes elektroniske spørgeskemaer til alle frontmedarbejdere inden for de tre organisationer, og der udføres observation og foretages interview med frontmedarbejdere i alle tre cases.

OM DIDDE CRAMER JENSEN:

UDDANNELSE: Cand.scient.pol. fra Syddansk Universitet.

TIDLIGERE ARBEJDE: Akademisk medarbejder på Institut for Statskundskab, Syddansk Universitet 1 år, Forskningsassistent på Institut for Statskundskab, Syddansk Universitet 1 år, Konsulent på Center for Anvendt Sundhedstjenesteforskning og Teknologivurdering, Syddansk Universitet 2 år.

INTERESSER: Interaktion mellem borger og stat, rolleteori, frontmedarbejderadfærd, organisationsteori, reguleringsteori og implementeringsteori.

PH.D.-PROJEKTET udføres i perioden september 2011 - august 2014 på CRF.

MAIL: dcj@crf.au.dk